

ASPECTE ALE IMPLEMENTĂRII LEGISLAȚIEI ROMÂNIEI ÎNTREGITE ÎN SUD-ESTUL TRANSILVANIEI

Marius Gheorghe Banciu*

Abstract: *After the Great Union of 1st December 1918, the legislation of the Romanian state was introduced in the localities of the Ciuc, Odorhei and Treiscaune counties with difficulty considering that the majority consisted of a Hungarian ethnic population. For the beginning, the nomenclature of localities was updated and their official names were established. The next step was the approval of the organizational statutes of the counties, towns and communes, then the constitution of the mayors of the urban and rural communes. Employing civil servants in the local public administration was very difficult, due to the lack of knowledge of the Romanian language by the Hungarian population and the non-acceptance of the condition of minorities. It followed the adjustment of the positions left by the Hungarian officials, who had to submit the oath of fidelity to the Romanian state, which was refused. The Conducting Council organized professional training courses as well as Romanian language learning. The Law of Administrative Unification was implemented in stages by elaborating the unique status of civil servants, establishing the whole Romanian emblem, marking events in national history, renaming the streets and public institutions and the obligation to use the Romanian language in institutions and correspondence.*

Keywords: Great Union, legislation, civil servants, Hungarian population, Romanian language

Desăvârșirea unității naționale din anul 1918 a avut consecințe multiple în plan teritorial, demografic, social, economic, politic, dar și din punct de vedere al mentalităților. Din punct de vedere teritorial, suprafața țării a crescut de la 137.000 km² la 295.049 km², populația de la 7,5 milioane de locuitori la peste 18 milioane conform recensământului din 1930; suprafața arabilă de la 6,6 milioane ha la 14,6 milioane ha; suprafața împădurită de la 2,5 milioane ha la 7,3 milioane ha etc.

După înfăptuirea Marii Uniri și euforia ce a urmat pentru români și după trauma „Trianonului” trăită din plin de maghiari, viața și-a urmat cursul. A început și s-a desfășurat, în ritmul și cu problemele cunoscute, procesul integrării Transilvaniei – împreună cu celelalte provincii românești revenite la patria mamă – în realitățile României Mari. Însă integrarea acestor provincii nu a fost deloc ușoară. „Secolele de dominație străină și-au pus amprenta asupra situației politico-administrative și culturale, precum și a mentalului colectiv din aceste provincii. Transilvania, începând cu 1867 a fost inclusă în Regatul Ungariei, care a dus o politică nemiloasă de maghiarizare forțată a populației și a tuturor structurilor

---

*Drd., Institutul de Istorie „G. Barițiu” Cluj-Napoca; e-mail: marius_banciu2005@yahoo.com

politico-administrative. Bucovina, intrată începând cu 1775 sub dominație habsburgică, a cunoscut un proces de germanizare, iar Basarabia anexată de Rusia în 1812 a fost supusă rusificării, orice mișcare națională românească fiind reprimată cu brutalitate¹. Ținând cont de aceste realități, integrarea tuturor provinciilor românești în statul nou creat trebuia să se realizeze treptat.

După Unirea de la 1 Decembrie 1918, în paralel cu eforturile depuse de către diplomația românească pentru recunoașterea internațională a unirii, a început procesul complex și anevoios al instaurării administrației românești în „teritoriile alipite”.

Între anii 1850–1920, populația orașului Sfântu Gheorghe a cunoscut o evoluție ascendentă, pusă în evidență de recensămintele vremii, după cum urmează: 1850 – 3861 persoane, din care 487 români (578 ortodocși și greco-catolici), 3189 maghiari și 317 alte naționalități; 1910 – 9588 persoane, din care 117 români (568 ortodocși și greco-catolici), 9263 maghiari, 598 alte naționalități; în 1920 – 12 195 persoane, din care 1364 (12%) români, 10317 (85%) maghiari și 794 (3%) alte naționalități².

La recensământul din 1910, orașul Sfântu Gheorghe (împreună cu satele Chilieni și Coșeni) avea o suprafață de 12 086 iugăre (1 iugăr = 0,57 ha) și 1751 de case. Din totalul caselor, 1370 (72%) aveau pereții din lemn sau altceva asemănător, 369 (21%) din piatră sau cărămidă și 12 din piatră și pământ. Majoritatea caselor erau acoperite cu șindrila – 1090 (63%), cu țiglă – 656 (38%) și 5 cu trestie sau paie. Din totalul populației de 9588 persoane, 6810 (71%) știau să scrie și să citească și 9478 (98,8%) știau ungurește. Structura pe vârste a populației orașului era următoarea: 4341 persoane aveau vârsta între 0–19 ani (45,3%), 4464 persoane între 20 și 59 de ani (46,5%) și 782 (8%) persoane peste 60 de ani. După sex, din totalul populației, 4736 (49,4%) erau bărbați și 4852 (50,6%) femei. După starea civilă, situația se prezenta astfel: 5562 (58%) – necăsătoriți, 3346 (35%) – căsătoriți, 648 (7%) – văduvi și 32 divorțați³.

Evoluția populației orașului Târgu Secuiesc, în perioada 1850–1920, a fost următoarea: 1850 – 5667 persoane, din care 24 români (29 ortodocși și greco-catolici), 5409 maghiari, 328 alte naționalități; 1910 – 8338 persoane, din care 62 de români (136 ortodocși și greco-catolici), 1920 – 7008 persoane, din care 81 (1,2%) români, 6830 (97,5) maghiari și 166 alte naționalități.

La recensământul din 1910, orașul Târgu Secuiesc (împreună cu satele componente ale comunei Lunga) avea o suprafață 6370 iugăre (1 iugăr = 0,57 ha) și 1670 de case. Din totalul caselor, 1364 (82 %) aveau pereții din lemn sau altceva

¹ Ioan Scurtu, *Consecințele Marii Uniri din 1918. Viața politică din România în anii 1918–1923*, în vol. *Marea Unire din 1918 în context european*, București, Edit. Academiei Române, 2003, p. 292.

² Varga E. Árpád, *Erdély etnikai és feltkezeti statisztika*, Budapesta – Miercurea Ciuc, Edit. Pro Print, 1996, p. 67 și 123.

³ Traian Rotariu, Maria Semeniuc, Elemer Mezei, *Transilvania, Recensământul din 1910*, Cluj-Napoca, Edit. Staff, 2000, p. 284–287.

asemănător, 285 (17 %) din piatră sau cărămidă, 17 din piatră și pământ și 4 din chirpici sau pământ. Majoritatea caselor erau acoperite cu șindrilă – 1350 (81 %), cu țiglă – 318 (19 %) și 2 cu trestie sau paie. Din totalul populației de 8338 persoane, 6071 (73%) știau să scrie și să citească și 8289 (99,4%) știau ungurește. Structura pe vârste a populației orașului era următoarea: 3664 persoane aveau vârsta între 0 -19 ani (44%), 3928 persoane între 20 și 59 de ani (47%) și 744 persoane peste 60 de ani (9%). După sex, din totalul populației, 4411 erau bărbați (53%) și 3927 femei (47%). După starea civilă, situația se prezenta astfel: 5012 (60%) - necăsătoriți, 2736 (33%) – căsătoriți, 557 – văduvi (7%) și 33 divorțați⁴. O succintă prezentare generală a județului Treiscaune, inclusiv a celor două orașe - Sfântu Gheorghe și Târgu Secuiesc - este redactată de prefectul județului menționat, în anul 1920, la solicitarea Băncii Naționale a României, după cum rezultă din următorul document: „Domnului Prefect al județului Treiscaune, În dorința de a contribui cu toții cât mai mult la ridicarea țării noastre, atât pe tărâm economic, industrial și financiar, îmi permit a Vă ruga să binevoiți a face o *expunere a situațiunii orașului și județului Dv*, atât din punct de vedere comercial și economic, cât și al afacerilor ce s-ar putea face. Vă rog a-mi comunica situațiunea generală a județului, (...) dacă comerțul a reînceput să-și ia avântul din trecut. Care sunt culturile mai răspândite în județul Dv. și ce întinderi ocupă aceste culturi? Câte fabrici există în județul Dv.; ale cui sunt, cât produc și unde desfac produsele? Ce importanță comercială și economică are orașul Dv.? În ce branșe se lucrează mai mult; care sunt ramurile de comerț mai dezvoltate? Ce anume industriei s-ar mai putea creia în județul Dvs. ce îmbunătățiri s-ar putea aduce agriculturii și, în fine, orice veți crede ca ar fi folositor pentru ridicarea economică a județului Dv. Răspunsurile vă rog să binevoiți a le adresa la Banca Națională a României Brașov, cât mai curând posibil. Mulțumindu-vă anticipat, Vă rog a primi Domnule Prefect, asigurarea distinsei mele considerațiuni”⁵.

Răspunsul Prefectului județului Treiscaune este următorul: „Capitala județului n-a avut în trecut un rol conducător pe teren comercial și industrial, căci Brașovul fiind aproape, a atras o mare parte a intereselor. Fertilitatea pământului, nivelul înalt al agriculturii din jurul orașului, a condus la funcționarea a două fabrici de spirt în oraș și altele 27 în județ, Fabrica de țesătorie ‚Klinger’, Fabrica de tutun și alte întreprinderi industriale mai mici... au gravitat toate către un centru mai dezvoltat: către Brașov. Altfel stă situația orașului Târgu Secuiesc, care având o împărmuire mai bogată, având și legături comerciale cu vechiul regat, a putut să dezvolte o viață mult mai intensivă în toate privințele. (...) Proprietari, arendași, ca și agricultori mici luptă cu greutatea enorme, și anume cu procurarea cerealelor necesare pentru însămânțat și pentru hrană. Comerțul a început, nu este însă normal din cauza abuzurilor la CFR. Sunt multe case comerciale foarte solide,

⁴ *Ibidem*.

⁵ Serviciul Județean Covasna al Arhivelor Naționale, Fond Prefectura județul Treiscaune, dos. 1416/1920, f. 1.

ale căror afaceri însă stagnează, din cauza nesiguranței monetare ce a fost până acum cu coroanele.

Nivelul înalt al creșterii vitelor, stocul mare de vite, 160 000 jugăre arătură, 70 000 jugăre fâneață, 400 000 jugăre pădure, două exploatări carbonifere, industria spirtului, a postavului, patru stațiuni balneare, mai multe izvoare renumite de ape minerale, mulțimea elementului românesc, realizarea liniei ferate directe prin Nehoiș cu vechiul regat – sunt elemente care asigură o perspectivă frumoasă a dezvoltării economice și financiare. Băncile existente sunt toate creațiunile băncilor mari din Budapesta. Se impune imperativ necesitatea înființării unei bănci cu capital românesc.... Prin înființarea Școalei de Tragere și Aplicațiuni a Infanteriei, populația se va înmulți simțitor. Clădirea caselor de locuit, punerea în funcțiune a unei instalații de baie cu aburi, permite de asemenea obținerea de succese financiare”⁶.

Printre primele măsuri întreprinse de către Consiliul Dirigent, pentru instaurarea administrației românești în Ardeal, au fost cele privind actualizarea *nomenclatorului localităților din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș și stabilirea denumirilor oficiale românești ale acestora*.

În acest sens, Consiliul Dirigent, în data de 16/29 ianuarie 1919, transmitea tuturor prefecturilor, o circulară, în care se solicita trimiterea unui „*conspect al tuturor comunelor din județe, grupate după naționalități: separat comunele românești, separat cele ungurești, cele germane și separat comunele mixte*”. La fiecare comună trebuia menționată „*numirea veche, corectă românească, apoi numirea nouă ungurească și cea germană*” și urma să se indice oficiul poștal. În funcție de compoziția etnică a fiecărei localități, urma să se trimită „Gazeta oficială” tipărită în limba „populațiunii din comună... sau, după caz, „în ambele limbi vorbite în comune”⁷.

Deoarece s-au constatat multe inadvertențe, Resortul Organizării din Cadrul Consiliului Dirigent, în 13 mai 1919, revine cu următorul ordin circular, transmis tuturor prefecturilor: „Alăturat avem onoarea a vă transpune *nomenclatura comunelor din județul Dumneavoastră* ca să binevoiți a o revidia, completa și întrucât numele unor comune s-au tradus rău din ungurește, să scrutați prin oameni competenți numele cel original (legat de vreun eveniment istoric, moment etnografic, geografic etc.) ca astfel să avem nume curat românesc al satelor și orașelor noastre. Unde numirea românească a locului este o simplă imitare a numirii ungurești ori săsești, Vă rog să propuneți o numire românească potrivită, ori o conformare mai norocoasă. La comunele cu nume german rog a expune pretutindeni și acest nume. (...) Fiind chestia aceasta de mare importanță în jurul reformei electorale, Vă rugăm să ne retrimiteți, conspectul revidiat și completat cât se poate de conștiincios, în cel mult 8 zile de la data primirii lui”⁸.

⁶ *Ibidem*, dos. 1416/1920, f. 2-3.

⁷ *Ibidem*, dos. 71/1922, f. 1.

⁸ *Ibidem*, dos. 71/1922, f. 12.

În ianuarie 1920, Resortul Afacerilor Interne, din cadrul Consiliului Dirigent, trimite tuturor prefecturilor din Ardeal următoarea circulară: „Asociațiunea pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român, Vă va trimite prin tipografia Libertatea din Orăștie *dicționarele numirilor de localități cu denumirea română*, necesare pentru întreg județul.” Urmează consemnarea celor 24 de județe ardelen, cu menționarea numărului de exemplare, pentru fiecare județ în parte. Pentru județele din sud-estul Transilvaniei sunt cuprinse următoarele informații: Brașov – 31 exemplare, Ciuc – 56 exemplare, Odorhei – 63 exemplare, Sibiu – 92 exemplare, Mureș – Turda – 70 exemplare, Treiscaune – 69 exemplare”⁹.

S-a trecut apoi la aprobarea statutelor de organizare ale județelor, orașelor și comunelor. Resortul Afacerilor Interne, din cadrul Consiliului Dirigent transmitea, din Sibiu, subprefectului județului Treiscaune, în Sepsisângiorgiu (azi Sfântu Gheorghe), la 4 februarie 1919, următorul ordin: „Binevoii a ne trimite cu proximal curier un exemplar din statutul de organizare al județului, iar în timpul cel mai scurt câte un exemplar autentic, cât și din celelalte statute și regulamente în vigoare ale județului”.

Un alt pas *a fost constituirea primăriilor comunelor urbane și rurale.* Astfel, de la Prefectura județului Treiscaune, în 17 februarie 1919, s-a transmis, lui dr. Victor O. Roman, vicecomitelui girant al județului Treiscaune, un ordin circular semnat de prefectul Dr. Vecerde, prin care se dispunea „distribuirea «Gazetei oficiale» nr. 87/1919 din 31 ianuarie 1919, privitoare la *constituirea primăriilor comunale*. Executarea acestor ordine – se preciza în documentul menționat - o veți efectua așa cum este posibil în situația dată a județului nostru”¹⁰.

Demersurile pentru *angajarea funcționarilor publici* în administrația publică locală din județul Treiscaune, respectiv din orașele Sfântu Gheorghe și Târgu Secuiesc, localități în care ponderea populației de etnie maghiară era, în 1920, de 85% în Sfântu Gheorghe și de 97% în Târgu Secuiesc, întâmpinau o serie de greutăți obiective cauzate de necunoașterea limbii române și mai ales, de neacceptarea condiției de minoritari. În majoritatea instituțiilor de stat au loc numiri în funcțiile de conducere, prin hotărâri ale Consiliului Dirigent și în cele de execuție, prin ordine ale prefectului. Astfel, la data de 2 mai 1919, revizorul școlar Eugen Popescu a tipărit o publicație, în limbile română și maghiară, cu următorul conținut: „Domnul Șef al resortului de culte și instrucțiune publică al Consiliului Dirigent Român din Sibiu, prin rezoluțiunea no. 2893, din 16 aprilie a.c., m-a denumit revizor școlar al județului Treiscaune, care oficiu l-am și ocupat cu ziua de astăzi și am preluat cancelaria fostului inspectorat școlar unguresc. Am ocupat acest oficiu cu dorul și voința tare de a contribui la înaintarea afacerilor școlare din acest județ, ceea ce numai așa îmi va succede, dacă toți factorii competenți îmi vor da binevoitorul concurs. Din parte-mi promit ca și în acest oficiu plin de răspundere, îmi voi da toată silința, ca să corespund pe deplin așteptărilor depuse în

⁹ *Ibidem*, dos. 129/1920, f. 1.

¹⁰ *Ibidem*, dos. 71/1919, f. 10.

mine și glasului vremii, care ne chiamă pe toți la muncă fără preget pentru prosperarea scumpei noastre Români¹¹.

După instalarea prefectului român, s-a solicitat primăriilor și celorlalte instituții ale administrației publice locale, „tabloul *funcționarilor publici, care în decursul revoluției și-au părăsit posturile* și până azi (2 mai 1919 – n.n., M.G.B.) încă nu s-au reînăpăoiat¹². După obținerea informațiilor, în 13 mai 1919, Prefectura județul Treiscaune publică în „Gazeta oficială”, *numele funcționarilor „care și-au părăsit posturile” și următoarea „somare”*:

„În baza circularului no.1460/1919 al Resortului Internelor (din cadrul Consiliului Dirigent – n.n., M.G.B.) somez pe funcționarii publici jos notați, ca în termen de 8 zile, socotite de la ziua publicării acestei somări, să ocupe posturile părăsite, pentru că, din contră. se vor aplica măsurile legii¹³. În fondul Prefecturii Treiscaune, din anii 1919–1922, se află o bogată corespondență, *ordine și decizii privind încadrarea, sau după caz, pensionarea funcționarilor publici de altă naționalitate decât cea română*. Potrivit ordinului circular al Ministerului de Interne, Secretariatul General din Cluj, din 4 iulie 1920, pentru a putea fi încadrați în funcțiile pe care le-au deținut, sau în alte funcții publice, funcționarii „de naționalitate străină” *trebuiau să renunțe la „supușenia străină” și să depună jurământul de fidelitate față de statul român*. Un caz deosebit s-a înregistrat la Sfântu Gheorghe, unde în anul 1919, Consiliul Dirigent a numit provizoriu, în funcția de primar al orașului pe dr. Zaharie Crișan, iar în 1920, fostul primar Balint Deneș, ales în timpul administrației austro-ungare, a renunțat la cetățenia maghiară și a depus jurământul de fidelitate. Pentru soluționarea cazului, Prefectura a solicitat consiliere de la Ministerul de Interne¹⁴.

Despre *refuzul, în totalitate, al funcționarilor maghiari de a depune jurământul de fidelitate aflăm indirect, și din referirile făcute în cererea de participare la concursul pentru funcția de prim -notar al județului Treiscaune a juristului Vituș [?]: „Domnule Subprefect! În baza concursului Dvs. publicat în «Gazeta Oficială» a județului Treiscaune sub no. 11204/1922, privitor la postul de prim -notar I județean, la subprefectura județului Treiscaune, vă rog cu onoare să prezentați și cererea mea dl Ministru de Interne. Motive: 1. Posed limba statului în grai, cât și în scris în mod perfect, despre care împrejurare v-ați convins atât Dvs. cât și toți superiorii mei. Nimeni din județul acesta – de naționalitate maghiară – nu posedă limba română, în așa măsură ca mine, deoarece eu nu din silă, ci din dragostea limbii am învățat limba română, încă în regimul unguresc, pe când nimeni din unguri nu s-a folosit de limba română. 2. Posed o calificare... Sunt doctor în drept și în științele de stat; 3. Am serviciul de stat, 8 ani; 4. Pe când s-a preluat Imperiul Român, eu *singur am fost dintre funcționarii maghiari, care nu am refuzat**

¹¹ *Ibidem*, dos. 125/1919, f. 12.

¹² *Ibidem*, dos. 351/1919, f. 9.

¹³ *Ibidem*, dos. 351/1919, f. 7.

¹⁴ *Ibidem*, dos. 31/1921, f. 18 -22.

depunerea jurământului de fidelitate față de Statul Român, ci de la sine m-am prezentat și am depus jurământul, rămânând în serviciul României Mari; 5. Sunt de 45 de ani...; 6. Deși sunt de naționalitate secui, nu numai cu populația secuiască, ci și cu populația română am o cunoștință foarte favorabilă, în acest județ, astfel încât cunoscând viața și situația poporului, mai în mod avantajos le-aș putea rezolva cauzele ivite...8. În fine, mă provoc la suferințele mele, pe care le-am purtat în vremurile pe când s-a clădit România Mare, și pe care am fost silit a le suporta din partea ungarimei de aici, pentru că n-am refuzat depunerea jurământului, ci am rămas și mai departe în serviciul statului nou...”¹⁵.

Zvonurile că ar fi existat și funcționari români care au refuzat să depună jurământul de fidelitate, sunt infirmate, așa cum rezultă din următorul document: „Către Direcțiunea Siguranței Generale, Serviciul Special Brașov. Cu privire la faptul că *funcționarii români, secretari sau primari comunali, n-au depus jurământul de fidelitate*, observ că acest fapt se explică că aceștia n-au fost încă provocați spre acest lucru și nici cum că ar fi vorba de un refuz. Sfântu Gheorghe, 27 II 1920, Subprefect...”¹⁶.

S-au căutat soluții pentru pensionarea celor care aveau condiții și pentru angajarea unor noi funcționari, pe posturile rămase vacante. În 15/28 martie 1919, prefectul județului Treiscaune dr. Vecerdea, a transmis suprefectului județului, următorul ordin: „Am onoarea a Vă aduce la cunoștință că în conformitate cu recomandarea D-voastră, înaintată mie prin nr. 125/1919, am luat act despre *angajarea personalului auxiliar la subprefectură, la pretura din localitate* [Sfântu Gheorghe] și la cea din Aita Mare, cu salariile stabilite de D-voastră, pe timp provizoriu. Decretele de numire se transpun sub semnătură celor interesați”¹⁷.

Pentru a stopa practica înaintării unor propuneri de aprobarea încadrării de funcționari publici de conducere și de execuție, pe funcții ocupate sau nebugetate, în anul 1922, Ministerul de Interne, transmite în teritoriu, un ordin circular referitor la formularea acestor propuneri, numai în limita posturilor prevăzute în organigramele aprobate: „Domnule Subprefect, Pentru ca Ministerul să se poată pronunța asupra propunerilor de numiri sau înaintări în cazul personalului orașelor cu municipiul sau cu consiliul, vă rugăm să nu mai faceți recomandări decât normativului de salarizare publicat în «Gazeta Oficială» no. 69/70 din 25 noiembrie 1919, arătându-se în același timp dacă postul este prevăzut în bugetul definitiv, la ce articol bugetar și cu ce salariu”¹⁸.

Încadrarea unui număr mare de funcționari publici, care aveau condiții de studii, dar nu aveau experiența practică și expertiza specifică administrației publice, a determinat Consiliul Dirigent de a organiza o serie de *cursuri de pregătire profesională* pentru principalele domenii ale administrației locale. Astfel, Resortul

¹⁵ *Ibidem*, dos.1102/1922, f. 1.

¹⁶ *Ibidem*, dos. 85/1920, f. 5.

¹⁷ *Ibidem*, dos. 125/1919, f. 10.

¹⁸ *Ibidem*, dos. 775/1922, f. 1–2.

Finanțelor, din cadrul Consiliului Dirigent, publică din Sibiu, la 6 februarie 1919, următorul Apel: „Consiliul Dirigent Român aduce la cunoștința tuturor, că începând cu ziua de 1 martie stil nou, vor începe în Sibiu *cursuri financiare pentru concipiști financiari și funcționari de contabilitate și perceptorat de stat*. La cursurile de concipiști vor fi admiși toți aceia care au absolvit facultatea de drept, sau cel puțin opt clase medii, cursul de notar ori alte calificății corespunzătoare, depunând examenul de maturitate, iar la cursurile de contabilitate și perceptorate de stat se vor admite toți aceia care au absolvit cel puțin patru clase medii. La aceste cursuri se admit și femeile care au pregătirile sus amintite. Durata cursului se fixează pe 8 săptămâni¹⁹.

În martie 1919, Resortul Ocrotirilor Sociale din cadrul Consiliului Dirigent, publică din Sibiu, următorul anunț de concurs: „În 10 mai 1919 stil nou, se va deschide câte *un curs de câte 5 luni pentru surori de ocrotire* în Sibiu, Târgul Murășului și Cluj. Scopul acestor cursuri este de a crește surori cu menirea de a se îngriji de gravide, lăuze, nou născuți, de orfani părăsiți și de tineri (...), de a crește poporul prin sfat și fapt la un trai trupesc și sufletesc sănătos. Elevele vor fi întreținute pe spesele statului și vor fi, după absolvirea cu succes a cursului, funcționare de stat, cu toate favorurile și datorințele corespunzătoare²⁰.

În anul 1921, Ministerul de Interne organizează un *curs administrativ pentru pregătirea candidaților de notar comunal*: „Domnule Prefect, Dl. Ministru de Interne din București a admis ca în teritoriul administrat de noi să se înființeze cu începere de la 1 septembrie (eventual 1 octombrie) 1921 un *curs administrativ pentru pregătirea candidaților de notar comunal*. Având în vedere nevoia de unele date necesare cu înființarea cursului amintit Vă invităm să publicați imediat în *Gazeta Județului* cât și în jurnalele ce eventual apar în județul Dvs., astfel: Tinerii care doresc a se decide carierei notariale comunale și a-și însuși calificăția necesară, vor înainta până la 20 august 1921 cererile instruite cu următoarele documente: certificate școlar; certificate comunal despre: moralitate, cetățenie, naționalitate, limbi vorbite, situația militară, situația materială; certificate despre practica administrativă. Cursul va dura 9 luni. Indivizii cu etate de peste 40 de ani nu se primesc la curs²¹.

Pentru marea majoritate a localităților urbane și rurale din județul Treiscaune, localități în care populația de etnie maghiară ocupa ponderi însemnate, o problemă deosebită a constituit-o cunoașterea limbii române de către funcționarii publici. În condițiile specifice locale, această problemă va rămâne de actualitate în întreaga perioadă interbelică. În general s-a manifestat înțelegere în organizarea și desfășurarea examenelor de cunoașterea limbii române de către funcționarii „minoritari”. Fondurile administrative deținute de Arhivele Naționale Covasna cuprind o numeroasă corespondență și decizii privind *organizarea unor cursuri de*

¹⁹ *Ibidem*, dos. 52/1919, f.1.

²⁰ *Ibidem*, dos. 290/1919, f. 3.

²¹ *Ibidem*, dos. 997/1922, f. 2.

învățare a limbii române pentru funcționarii publici din Sfântu Gheorghe. În anul 1920, subprefectul județului Treiscaune, Murvay Andrei [András], face demersuri, în acest sens, la conducerea Ministerului de Interne: „Domnule Secretar General, Sunt în deplină conștiință că noi, funcționarii de naționalitate maghiară ai statului român, avem datoria de a învăța limba statului (...) De aceea Vă rog, Domnule Secretar general, să binevoiți a înființa în Sfântu Gheorghe și Târgu Secuiesc, sau cel puțin într-unul din aceste orașe, cursuri gratuite de limbă română, a ajuta astfel materialicește pe cursanți, ca apoi aceștia la rândul lor să-și poată îndeplini îndatoririle, cu atât mai intensiv și mai ușor”²². Nu întotdeauna participarea la asemenea cursuri era cea dorită, așa cum rezultă din adresa Direcțiunii Școlii Medii de Stat de Fete, din Sfântu Gheorghe, din anul 1922, prin care solicită *participarea funcționarilor Prefecturii la cursurile de învățare a limbii române*²³.

Cei interesați aveau posibilitatea să achiziționeze dicționare și alte lucrări de specialitate. În anul 1922, funcționarii din Sfântu Gheorghe și Târgu Secuiesc, primesc oferta de cumpărare a cărților „*Curs de gramatică metodică*” și *manualul de „Conversație maghiară – română*”, întocmite de Dr. Gh. Ioanovici și apărute la „Minerva”, Institut de Literatură și Tipografie, Societate pe Acțiuni din Cluj... Conținutul acestor manuale – se menționează în oferta transmisă – este foarte bogat și la scrierea lor s-a utilizat numai limba literară română. Ambele sunt necesare pentru toți funcționarii unguri, rămași în serviciul Statului roman și pentru toți care doresc a învăța limba literară română”²⁴.

Polițiștilor din cele două orașe li s-a oferit posibilitatea *abonării la revista „Poliția”, „singura revistă românească de specialitate din întreg Ardealul și Banatul, care tratează chestii de administrație și organizație polițienească, atât ca teorie, cât și ca practică... , revista având ca scop unificarea administrației, în aceste zile grele care bat la ușile tuturor românilor*”²⁵.

În anul 1922, *în administrația județeană lucrau 71 de funcționari*, după cum urmează: 25 la Prefectura județului Treiscaune, 13 la Sedria orfanală, 11 la Pretura Sfântu Gheorghe, 10 la cea de la Târgu Secuiesc, 7 la Covasna și 5 la Aita Mare. Murvay Andrei era subprefect, Grigore Păltineanu, primnotar I, Poparadu Ioan conducea Sedria orfanală, Dr. Vicențiu Rauca era pretor la Sfântu Gheorghe, Andrásy Albert la Târgu Secuiesc, Baternay Alexandru la Covasna și Nicolae Râmbețiu la Aita Seacă. Condiția funcționarului român din fostele scaune secuiești nu era una de loc ușoară. De aceea, apar primele solicitări de acordare a unor stimulente funcționarilor publici, pentru desfășurarea activității într-un mediu specific. În acest sens, în anul 1921, Prefectul județului Ciuc înaintează Ministrului de Interne următoarea solicitare, având ca obiect „*acordarea unui adaos special pentru funcționarii români din Secuime*”. „Starea deplorabilă și miseria în care se

²² *Ibidem*, dos. 61/1920, f. 1–2.

²³ *Ibidem*, dos. 273/1922, f. 1.

²⁴ *Ibidem*, dos. 818/1922, f. 1.

²⁵ *Ibidem*, dos. 1092/1923, f. 3.

află azi funcționarii publici – se spune în documentul menționat – este în general cunoscută și nu trebuie din nou ilustrată cu exemple: Salariile nu ajung nici pentru trebuințele alimentării, nu-i rămâne funcționarului altceva de făcut decât sau să nu se hrănească corespunzător, ca să se poată îmbrăca, sau să se îmbrace corespunzător și să nu se poată hrăni. Mai există și a treia posibilitate: funcționarii plătiți necorespunzător sunt expuși a căuta câștiguri incompatibile cu oficiul și direct contrare intereselor de serviciu. Făcând aceste constatări care se referă la funcționari publici de pretutindeni, cad greu în cumpănă când privesc pe funcționari români din județele cu populație străină. Dacă nu sunt în stare a se îmbrăca corespunzător, sunt expuși disprețului publicului străin, care și așa este aplicat *a bațjocori tot ce e român*. Luând în considerare expunerile înșirate, consider pe deplin justificată cererea ce o adresez prin aceasta, și anume să binevoști a veni într-ajutor acestor funcționari prin acordarea unui adaos special după salariu, dându-le astfel posibilitatea de a trăi în mod cinstit din salariu și de a păstra cinstea și demnitatea de funcționari români”²⁶.

În cererea înaintată Ministrului Industriei și Comerțului de către Prefectura județului Treiscaune, prin care se solicită piele, pânză și postav, pentru îmbrăcămintea și încălțăminte funcționarilor județului Treiscaune, printre altele se spune: „Nu exagerez când amintim că deși suntem în număr foarte redus între streini, care formal ne boicotează numai unde li se dă ocaziunea, am fost și suntem neglijați de sprijinul material ce-l merităm pentru activitatea și serviciile ce le prestăm cu devotament”²⁷.

Mai multe ordine circulare transmise de conducerea Ministerului de Interne se referă la „*reducerea cheltuielilor inutile*” din instituțiile publice. Însă greutățile financiare nu au afectat angajarea personalului strict necesar gestionării problemelor curente. Astfel, Poliția din Sfântu Gheorghe, în anul 1922, înștiințează Prefectura județului Treiscaune despre scoaterea la concurs a 10 posturi vacante de sergenți de oraș. Iată și condițiile de înscriere la concurs: acte de stare civilă (certIFICATE de naștere, căsătorie), certificate „de bună purtare în comună”, de demobilizare, de patru clase și certificat medical; etatea între 23 și 32 de ani, talia cel puțin 1,70 m; cunoașterea limbii române „în graiu, scris și cetit”. Erau preferați cei care au fost subofițeri în Jandarmerie, sau care au urmat școli speciale de sergenți. Cei admiși trebuiau să semneze un angajament de trei ani²⁸.

Pornind de la semnalele din teritoriu, conducerea Ministerului de Interne era preocupată de perfecționarea colaborării tuturor instituțiilor administrației locale. O astfel de reglementare o constituie circulară trimisă de ministru C. Argetoianu prefectilor din Transilvania referitoare la relațiile funcționale dintre administrația locală și unitățile din teritoriu ale Poliției de stat și ale Siguranței Generale, în care, printre altele, se precizează: „Una dintre cauzele pentru care administrația se face

²⁶ *Ibidem*, dos. 634/1922, f. 13.

²⁷ *Ibidem*, dos. 701/1920, f. 1.

²⁸ *Ibidem*, dos. 179/1922, f. 1–2.

în condițiuni grele este *lipsa de acord între administrație, pe de o parte, și poliția de stat și serviciile de siguranță de alta*²⁹.

În același context, menționăm și memoriul șefului *Brigăzii de Siguranță Sfântu Gheorghe adresat Prefecturii județului Treiscanue, prin care solicită îmbunătățirea colaborării informative cu Compania de Jandarmi locală*. „Asemenea a se da ordin autorităților de jandarmerie să delege delegați la adunările ungurești din județ și a comunica nouă cele constatate, căci s-a întâmplat ca în comuna Baraolt, sub forma de adunare bisericească s-a făcut propagandă antinațională, atacând școlile de stat și cultura noastră”³⁰.

O modalitate eficientă de integrare în specificul muncii de administrație și de perfecționare a pregătirii profesionale a constituit-o *detașarea periodică a unor funcționari publici din județe în aparatul Ministerului de Interne...*”Domnule Prefect, Pentru continuitatea și rezolvarea lucrărilor administrative privitoare la Ardeal, în spiritul legilor de care se guvernează în această parte a Regatului, cum și pentru inițierea în mai de aproape a funcționarilor din Administrația Centrală, însărcinați cu rezolvarea acestor lucrări, în complexul legilor ce sunt chemați a aplica, ca și rezolvarea urgentă a lucrărilor, Ministerul a hotărât ca să detașeze în Administrația Centrală, cu titlul de referinți, în serii de câte 3 sau 4, pe timp de câte două luni de zile, subprefecții și prim notarii județeni. Aceste detașări vor începe cu data de 1 august 1922. Comunicându-vă cele ce preced, avem onoarea a vă ruga să binevoiți a pune în vedere funcționarilor menționați din acea prefectură, ca atunci când li se vor anunța detașarea în Minister, să se prezinte la post. Ministerul va îngriji ca pe timpul detașării lor, să li se acorde indemnizările legale, cum și înlesniri de încartuire”³¹.

*

Este necesar sa amintim în acest studiu și despre preocupările Consiliului Dirigent și apoi ale Ministerului de Interne pentru unificarea legislativă și instituțională a administrației din „provinciile alipite”, cu cea din Vechiul Regat. Conducerea Ministerului de Interne, prin intermediul prefecturilor, consultă funcționarii publici cu privire la elaborarea unui proiect de statut unic al funcționarilor publici: „Ministerul de Interne. Domnule Prefect, În vederea elaborării unui proiect de statut unic al funcționarilor publici din România întregită (funcționarii Statului, județelor, comunelor și așezămintele de binefacere sub controlul statului), avem onoarea a vă ruga să binevoiți a da ordine serviciilor depinzând de Dvs. să completeze, cât mai repede și cu perfectă exactitate, formularele ce vă trimitem odată cu prezenta. Formularele sunt atât de clar alcătuite, încât cu cea mai mare ușurință se pot completa, fără a da naștere la vreo interpretare greșită. Vă invităm deci ca datele ce ne vor fi trimise să fie supuse unui

²⁹ *Ibidem*, dos. 72/1921, f. 2.

³⁰ *Ibidem*, dos. 221/1922, f. 1.

³¹ *Ibidem*, dos. 812/1922, f. 1.

control riguros și să se ia măsuri ca să nu se lipsească nici o autoritate netrecută în formular”³².

În rândul acestor preocupări se înscrie și scrisoarea președintelui Adunării Reprezentanților Zemstvelor Județene din Basarabia, transmisă tuturor prefecturilor din țară, în 30 iunie 1922. „Domnule Director General, Toate guvernele care s-au perindat la cârma țării în ultimii ani după unirea Transilvaniei, Basarabiei și Bucovinei cu restul țării n-au încetat de a-și pune toate eforturile în a uni cât mai mult noile regiuni ale României la făgașul ei de bază. Dar aceste măsuri, cu regret, în cea mai mare parte au fost de caracter exterior. Cu ocazia proiectului de lege al fostului Ministru de Interne, d. Argetoianu, privitor la împărțirea României pe regiuni și județe, Zemstvele din Basarabia printr-un raport special adresat Ministrului Delegat al Basarabiei au protestat contra acestui proiect în următorul sens: „Persoanele care se străduiesc să unească pe toți românii la un loc, trebuie să nu uite că unirea sufletească trebuie să premergea celei exterioare. Acolo unde s-a făcut unirea sufletească și culturală, nu va intarsia să se arate și cea exterioară. Și din contra, dacă unirea exterioară premerge unirii interne, făcându-se încă pe lângă toate și pe cale artificială, fără să se țină seama de condițiunile naturale, apoi aceste măsuri, menite să aducă unirea dorită, să simt ca o forță și în consecință destrămarea sufletească se accentuează și mai mult. Având în vedere cele mai de sus și în baza hotărârei Adunării Reprezentanților Zemstvelor Județene din Basarabia din 16 iunie a.c. avem onoarea a Vă ruga să binevoiți a interveni la cei în drept pentru a se aproba convocarea unui Congres al Reprezentanților tuturor județelor din România, în scopul arătat mai sus. Acest congres trebuie convocat cât mai repede.” Răspunsul Prefecturii Treiscaune nu s-a lăsat așteptat: „Cu bucurie vă aducem la cunoștință că am luat cu plăcere act de adresa Dv. Nr. 268 din 6 l.c., propunând și susținând și din partea noastră convocarea unui congres în chestia de mai sus, care să se ocupe de: 1. Statutul unic al funcționarilor; 2. Reforma administrativă; 3. O nouă arondare a județelor și plășilor în vederea reformei administrative. Sfântu Gheorghe, 13 iulie 1922, D. Păltineanu, Subprefect”³³.

În octombrie 1922, printr-o circulară Prefectul județului Treiscaune este înștiințat că împreună cu legea contabilității publice care se aplica începând cu data de 1 Decembrie 1920, cu data de 24 iunie 1921 au intrat în vigoare în întreaga țară și legea sanitară și regulamentul ei³⁴.

Alte dimensiuni ale instalării administrației românești sunt evidențiate de generalizarea însemnelor heraldice ale României Mari, marcarea în spațiu public a unor evenimente din istoria națională și redenumirea străzilor și instituțiilor publice. Printr-un ordin circular, din anul 1921, Ministerul de Interne dispune „*fixarea stemei Regatului României întregite*”: „Domnule prefect, În Monitorul Oficial din 29 iulie 1921 s-a publicat Legea pentru fixarea stemei Regatului

³² *Ibidem*, dos. 801/1922, f. 1.

³³ *Ibidem*, dos. 859/1922, f. 2.

³⁴ *Ibidem*, dos. 1148/1922, f. 1.

României întregit cu țările surori unite. Deoarece este de dorit ca în timpul cel mai scurt posibil să se înlocuiască vechea stemă, am onoarea a vă ruga să binevoiți a lua măsuri să se procedeze la această operațiune³⁵. De asemenea, după preluarea administrației românești începând cu anul 1919, în cele trei județe, Ciuc, Odorhei și Treiscaune, s-au introdus sigilii cu inscripții în limba română, la toate instituțiile.

Printr-un alt ordin circular, din vara aceluiași an, se dispune aniversarea bătăliei de la Mărășești: „Domnule Prefect, Ziua de 19 August fiind aniversarea bătăliei de la Mărășești, zi în care fiii Neamului au scris cu sângele lor o pagină glorioasă în istoria Țării, avem onoarea a Vă ruga să dați cuvenitele ordine, atât în comunele urbane, cât și în cele rurale să se facă ceremonialul obișnuit sărbătorilor naționale³⁶. Extrasul din procesul verbal, luat în ședința extraordinară a reprezentanței comunale Covasna, la 19 septembrie 1922, cuprinde hotărârea referitoare la schimbarea denumirii celor 40 de străzi din Covasna. Toate străzile au fost denumite cu personalități ale istorie naționale românești: Dragoș, Mihai Viteazul, Vasile Lupu, Matei Basarab, Șaguna, Cuza Vodă, Gheorghe Lazăr, Titu Maiorescu, Regele Ferdinand, Regina Maria, Regele Carol, Regina Elisabeta, Prințul Carol, I.C. Brătianu, General Averescu, General Moșoiu, Nicolae Iorga, Lăpușeanu, Grigore Alexandrescu, Plevnei ș.a S-au păstrat doar câteva denumiri maghiare: Timar, Toth, sau denumiri comune traduse, precum: Gării, Băilor, Baia Frumoasă, Baia de piatră, Morilor, Strâmtă ș.a.³⁷

Se fac o serie de reglementări care prevăd obligația folosirii limbii române în corespondența oficială și a căilor diplomatice în relația cu Ungaria interzicându-se comunicarea directă cu autoritățile publice de la Budapesta. Astfel, în 25 martie 1919, prefectul județului Treiscaune, dr. Vecerdea, transmite primăriilor din subordine, următoarea circulară: „În conformitate cu comunicatul no. 1180/1919 al d-lui Ministru de Interne, am onoarea a vă înștiința că autoritățile de pe teritoriul administrat de On. Consiliu Dirigent, prin urmare și de pe teritoriul județului Treiscaune, le este cu desăvârșire *interzis a se pune în orice formă (de telegrame, petiții, delegațiuni ș.a.) în contact direct cu guvernul maghiar din Budapesta* și că în toate cazurile, care reclamă intervenția la acel guvern, au să se adreseze Consiliului Dirigent din Sibiu. Tot asemenea, este interzis fiecărui funcționar ca să dea autorizație ori sigiliu sau stampile pe telegrame, petiții etc. cu destinația de mai sus. Vă rog să înștiințați fără amânare despre această interdicție pe toate organele inferioare cu adaosul că orice procedură contrară se va considera ca act de nesupunere față de Consiliu Dirigent și se va pedepsi aspru³⁸. Ordinul circular emis de Resortul Afacerilor Interne din cadrul Consiliului Dirigent din Cluj transmis către prefectii, subprefecții și primarii orașelor cu drept de municipiu, în 17 ianuarie 1920, conține indicații referitoare la *modul de înregistrare a adreselor*

³⁵ *Ibidem*, dos. 4/1921, p.25, f. 1.

³⁶ *Ibidem*, dos. 961/1922, f. 1.

³⁷ *Ibidem*, dos. 1199/1922, f. 4.

³⁸ *Ibidem*, dos. 245/1919, f. 3.

și ordonanțelor guvernului maghiar. „Guvernul ungar – se spune în documentul menționat – și în prezent dă ordonanțe și ia dispoziții (hotărâri – *n.n.*, *M.G.B.*) referitor la teritoriul administrat de Consiliul Dirigent. Corespondența aceluia guvern – trecând prin cenzură – a fost înmănată de organele poștale autorităților adresante, iar din partea acestora și înregistrată. Considerând că suveranitatea statului român nu admite o astfel de procedură, ordonăm ca adresele guvernului ungar să nu fie înregistrate..., ci trimise în plicul original resortului afacerilor interne”³⁹.

Documentele consemnează anumite cazuri de rezistență din partea unor funcționari publici de etnie maghiară față de folosirea limbii române și a simbolurilor statului român, în activitatea instituțiilor publice locale. Astfel, pe baza unor semnale primite din vechiul regat, Secretariatul General din Cluj al Ministerului de Interne dispune prefectului județului Treiscaune să ia măsuri de eliminare a cazurilor de purtare a „*corespondenței în limba ungurească cu autoritățile din vechiul Regat*”: „Înțelegem că funcționarii acestora [funcționarii comunelor urbane și rurale din județul Treiscaune] nu și-au însușit limba română într-atâta ca să poarte corespondență în limba statului, dar nu înțelegem îndrăzneala d-lor să se adreseze autorităților din vechiul regat în limba maghiară, bine știind că acolo nici o autoritate nu cunoaște această limbă. Binevoii a dispune ca pe viitor să se răspundă autorităților din vechiul regat numai în limba statului”⁴⁰. La rândul său, Direcția Poliției și Siguranței Naționale, din cadrul Consiliului Dirigent, prin Resortul de Interne, informează Prefectura județului Treiscaune, despre faptul că, „21 de funcționari de la primăria din Târgu Secuiesc nu au depus Jurământul de fidelitate și folosesc în continuare ștampile ungurești”, solicitând Prefecturii să ia măsuri pentru intrarea în legalitate, potrivit prevederilor Ordonanței M.I. nr. 19789, publicată în Gazeta Oficială nr. 98/1920⁴¹. În anul 1920, șeful Poliției locale din „Târgul Secuilor” sesizează Prefectura județului Treiscaune despre faptul că „Primăria orașului Târgul Săcuilor are *numai inscripție simplă, fără emblema statului român*”, și solicită sprijin pentru ca firma cu denumirea instituției să fie confecționată conform prevederilor legale, ca astfel „cel puțin în formă să se vadă că Târgul săcuilor încă aparține României Mari”⁴².

În raportul șefului Poliției de Stat Sfântu Gheorghe, din 10 martie 1920, adresat subprefectului județului Treiscaune, este semnalată „*nearborarea stindardului românesc pe clădirea Gimnaziului Reformat din localitate*, în zilele de 6 februarie și 9 martie. În finalul raportului se spune: „Vă comunic aceasta ca în viitor dacă Direcțiunea și corpul profesional se va mai întoarce către D-voastră pentru alimente, să binevoiți a-i trata în felul și chipul pe cum ei recunosc statul român”⁴³.

³⁹ *Ibidem*, dos. 93/1920, f. 1–2.

⁴⁰ *Ibidem*, dos. 1401/1920, f. 2.

⁴¹ *Ibidem*, dos. 856/1920, f. 1.

⁴² *Ibidem*, dos. 157/1920, f. 1.

⁴³ *Ibidem*, dos. 389/1920, f. 1.

Avocatul Ioan Fenechiu din Târgu Secuiesc, într-un memoriu redactat în anul 1921, reclamă *comportamentul șovin și antiromânesc al primarului orașului Târgu Secuiesc*, Molnar Deneș... „Un alt exemplu este că a venit în localitate parohul Nicolae Dima, care este și confesorul armatei din localitate. Nici acestuia nu i s-a dat locuință, așa că a fost nevoit să se mute la unul din parohienii săi, Constantin Matei. (...) Cu un cuvânt, orice român ar veni în localitate i se pune tot felul de piedici numai ca să fie silit a părăsi orașul”⁴⁴.

La un an după Marea Unire, multe dintre simbolurile statului maghiar nu fuseseră încă înlăturate de pe frontispiciul instituțiilor românești, încă se mai foloseau imprimate cu antetul statului maghiar, la fel ca și în cazul timbrei judiciare și se redactau acte oficiale în limba maghiară⁴⁵, deși dispozițiile date în acest sens erau cât se poate de clare și nu lăsau loc de interpretări.

Așadar în județele din sud-estul Transilvaniei, Consiliul Dirigent nu a avut o sarcină ușoară în a implementa legislația românească, întrucât problemele existente erau extrem de complexe. Aproape toate comunele aveau nume ungurești, care greu au putut fi schimbate. Necunoașterea limbii române de către funcționarii publici maghiari a fost un obstacol greu de depășit, apoi aceștia au refuzat să depună jurământul de fidelitate față de statul român. Au existat situații când s-a făcut propagandă antinațională, căci maghiarii cu greu au acceptat condiția de minoritari. Relevantă pentru atitudinea maghiarilor și secuilor de a depune jurământul de fidelitate față de statul român, este cererea de participare la concursul pentru funcția de prim-notar al județului Treiscaune a juristului Vituș, care nu a refuzat depunerea jurământului și a avut de suportat, după cum mărturisește, grele suferințe din partea concetățenilor unguri. Cu toate că statul Român a organizat cursuri de învățare a limbii române pentru funcționarii maghiari, participarea acestora a lăsat de dorit. Despre situația și condiția funcționarului român din fostele scaune secuiești trebuie să spunem că nu era deloc una privilegiată. Aceștia erau plătiți necorespunzător, fapt care atrăgea după sine expunerea lor, batjocurii celorlalți concetățeni.

Concluzionând putem spune că, după Marea Unire, Statul român a creat condițiile materiale necesare însușirii limbii române de către maghiari. S-au emis acte legislative în privința aceasta, cei vizați urmând să aibă numai de câștigat, dacă și-ar fi însușit cele propuse de români, scopul acestora fiind integrarea cât mai armonioasă în realitățile economice, sociale, politice și culturale ale României Mari.

---

⁴⁴ *Ibidem*, dos. 384/1921, f.7.

⁴⁵ Nicolae Balint, *Aspecte referitoare la activitatea unor instanțe judecătorești mureșene, în primii ani după Marea Unire de la 1918*, în „Angvstia”, nr. 15, 2011, p. 61.